Lausunto 2.5.2024

Sivistysvaliokunnalle

Viite: Asiantuntijapyyntönne 26.4.2024.

Asia: VNS 2/2024 Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028.

Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua otsikossa mainittuun valtioneuvoston selvitykseen liittyen ja lausuu kunnioittaen seuraavaa:

OSKU tunnistaa valtioneuvoston selonteossa ilmaiseman taloudellisen tilanteen haasteellisuuden. Kuitenkin Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan kohdistuvat leikkaukset eivät OSKUn näkökulmasta tue hallituksen ja eduskunnan parlamentaarisen yhteistyön asettamiin tavoitteisiin pääsemistä.

”Oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu maksuton oppimateriaali rajataan sen kalenterivuoden loppuun, jonka kuluessa opiskelija täyttää 18 vuotta.”

OSKU vastustaa maksuttomien oppimateriaalien rajaamista. Oppimateriaalien maksuttomuus sen vuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta, on mahdollistanut toisen asteen koulutuksen joustavamman suorittamisen.

Erityisiä haasteita maksuttomien oppimateriaalien ikärajan madaltaminen tuottanee taloudellisista tai terveydellisistä haasteista kärsiville, erityistä tukea tai vaativaa erityistä tukea tarvitseville, oppimisvaikeuksien kanssa eläville, sekä heille, jotka ovat suorittaneet tutkintoon valmentavan koulutuksen ennen siirtymistä toisen asteen koulutukseen.

Ammatillinen koulutuksen materiaalien ominaispiirteenä oli maksullisten oppimateriaalien aikaan lisäksi se, että opiskelijalle kohdistuva maksutaakka keskittyi opintojen alkuun etenkin työvälineiden osalta. Ikärajaa laskemalla voidaankin olettaa, että maksutaakka kohdistuisi opintojen kolmannen lukuvuoden kevätlukukauden alkuun, jolloin esimerkiksi taloudellinen tilanne vaikuttaa entistä vahvemmin siihen, pystyykö opiskelija suorittamaan tutkinnon loppuun.

Lisäksi OSKU toivoo kiinnitettävän huomiota opiskelijoiden yhdenvertaisuuteen lain muuttuessa koulutuksen järjestäjien sekä oppilaitosten välillä, ja alueellisesti.

”Ammatillisen koulutuksen rahoitusta vähennetään 100 milj. euroa vuodesta 2025 lähtien. Ammatillisen koulutuksen kasautumista samoille henkilöille vähennetään ja rahoituksen vähennys kohdistetaan aikuisten, jo toisen asteen ammatillisen tutkinnon tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneille kohdentuvaan ammatilliseen koulutukseen. Perusopetuksen päättävien nuorten tai vailla ammatillista perustutkintoa olevien koulutukseen ei kohdenneta rahoituksen tai opiskelijapaikkojen vähennyksiä.”

OSKU pitää huolestuttavana ammatilliseen koulutukseen kaavailtuja 100 miljoonan euron leikkauksia vuodesta 2025 lähtien. Leikkausten kohdentaminen vain aikuisopiskelijoihin on

haasteellista, sillä ns. ”Amisreformin” seurauksena ammatillinen koulutus keskitettiin yhden lain alle, jolloin erillistä aikuiskoulutusta ohjaavaa lakia ei enää ollut. OSKU on lisäksi huolissaan leikkauksen heijastumisesta oppivelvollisiin sekä erityisen tuen ja vaativan erityisen tuen tarjontaan. OSKU pitää tärkeänä, että ammattitutkinnon ja erikoisammattitutkinnon asema ei leikkausten seurauksena heikenny.

”Opiskelijat palautetaan yleisestä asumistuesta opintotuen asumislisän piiriin 1.8.2025 lukien. Koulumatkatukioikeus rajataan vain maksuttoman koulutuksen opiskelijoille.”

OSKU vastustaa opiskelijoiden siirtämistä opintotuen asumislisän piiriin. Opintotuen asumislisälle siirtäminen heikentää opiskelijoiden toimeentuloa. Hallituskaudella tehdyt päätökset opintotuen indeksijäädytyksestä sekä yleisen asumistuen tason leikkaamisesta ja indeksin jäädytyksestä ovat heikentäneet opiskelijoiden toimeentuloa mittavasti. Siirto lisää OSKUn arvion mukaan opiskelijoiden kokemaa epävarmuutta taloudellisesta tilanteestaan. Samalla opintolainan valtiontakauksen korotus lisää opiskelijoiden velkaantumista. **Lukuvuonna 2022–2023 ammatillisen toisen asteen opintovelallisten opiskelijoiden keskimääräinen velkataakka oli 10 509 €.** Lainataakka on noussut kiihtyvään tahtiin jo kymmenen vuoden ajan.

Ammatillisen koulutuksen osalta erityisiä haasteita asumislisän osalta tulee aiheuttamaan kesäajan toimeentulo. Siinä missä lukio- tai korkeakouluopintoja voi usein edistää myös kesäaikaan erilaisten verkkokurssien avulla, ei ammatillisessa koulutuksessa samanlaista mahdollisuutta ole. Tällöin opiskelijan toimeentulo vaarantuu entisestään etenkin opintojen alkuvaiheessa, jolloin opiskelijan mahdollisuudet työllistyä kesän aikana ovat myös luonnollisesti heikommat.

OSKU vastustaa myös koulumatkatuen rajaamista vain maksuttoman koulutuksen opiskelijoille. Koulumatkatuki on keskeinen ammatillisen koulutuksen alueellista yhdenvertaisuutta edistävä tukimuoto, joka on mahdollistanut kotona asumisen nuorille, vaikka opiskelupaikka olisikin toisella paikkakunnalla. Koulumatkatuki on tukenut koulutuksen alueellista saavutettavuutta.

OSKU on lisäksi huolissaan muutosten yhteisvaikutuksista. Muutokset yhtäältä heikentävät opiskelijoiden mahdollisuuksia muuttaa omilleen toisen asteen ammatillisia opintoja varten, ja toisaalta rajaavat mahdollisuuksia suorittaa tutkinto loppuun toisella paikkakunnalla asuen rajaamalla koulumatkoihin tarjottavaa tukea entisestään.

”Työelämässä olevien täydennyskoulutukseen kohdennetaan 10 milj. euroa vuosittain. Kyseessä on aikuiskoulutustuen korvaava järjestelmä erityisesti erityisopettajien ja sairaanhoitajien koulutustarpeisiin vastaamiseen.”

OSKU pitää hyvänä, että aikuiskoulutustuelle kehitetään korvaava järjestelmä. Huolta kuitenkin herättää aikeet pohjata aikuiskoulutustuen korvaava tukimuoto lainalle. Lainapohjainen tuki ei kannustaisi kouluttautumaan ammatillisella toisella asteella etenkään aloille, joiden palkkataso on selvästi palkansaajan mediaaniansiota heikompi.

Lisäksi OSKUssa huolta aiheuttaa nuorisoalan rahoitukseen kohdistuva leikkaus. Hallituskauden aikana päätettyjen leikkausten yhteisvaikutus valtionavustuksiin on 150 miljoonaa euroa verrattuna

aikaan ennen hallituskautta. Nuorisotyöhön kohdistuvat leikkaukset uhkaavat heikentää jo valmiiksi heikoissa kantimissa olevaa nuorten osallisuutta ja hyvinvointia, ja siten lisätä esimerkiksi syrjäytymistä, eriarvoisuutta ja yksinäisyyttä. OSKU kannattaakin valtionavustusleikkausten kohdentamista harkitusti ja eri palvelujen yhteiskunnallinen tarve huomioiden, ei esimerkiksi entisen arpajaislain jakosuhdeprosenttiin pohjaten.

Kokonaisuudessaan OSKU on huolissaan sosioekonomisen taustan vaikutuksesta nuoren mahdollisuuksiin opiskella ammatillisella toisella asteella**.** Pelkäämme, että hallituksen suunnittelemat toimet lisäävät entisestään koulutuksen periytyvyyttä sekä sosioekonomisen taustan vaikutusta kouluttautumiseen. Hallituksen toimenpiteet tulevat mitä todennäköisimmin lisäämään opiskelijoiden velkataakkaa sekä taloudellista epävarmuutta.

Ammatillisen koulutuksen rahoitusleikkausten kohdentamisessa tulee kiinnittää erityistä huomiota koulutuksen laatuun ja heikoimmassa asemassa olevien opiskelijoiden aseman turvaamiseen. Toivomme myös, että valtionavustusten leikkauskohteita pohdittaessa kiinnitetään erityistä huomiota avustuskohteiden yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen sekä rooliin muun muassa nuorten osallisuuden ja hyvinvoinnin tukijoina.

Helsingissä 2.5.2024

Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry

Johanna Heikkinen

Johanna Heikkinen
puheenjohtaja

Jere Liitiäinen
pääsihteeri

Lisätietoja:
- Edunvalvonnan asiantuntija Onni Härkönen, onni.harkonen@osku.fi, 0447050474